

F O L Y Ó I R A T S Z E M L E

001.815

Két megjegyzés az indexelési technikához. - /Two notes on indexing techniques/ - FOSKETT, D.J. - Journal of Documentation, 18.k. 4.sz. 1962.dec. 188-192.p.

A facet indexeléssel szemben a lánc indexelés sok előnnyel jár /gyorsaság, segéderők is elkészíthetők stb./. A több /pl. három/ fogalomból /A,B,C/ álló lánc-index változatai /CBA, BA, A/ azonban keresésnél nem bizonyulnak mindig elegendőnek /pl. nem mutatnak rá az ABC összefüggésre stb./. Ezen a hiányon segít a "váltakozós" vagy "ciklikus" index, amely a fogalmak sorrendjét váltakoztatja, de mindig rámutat az összes elemekre. /Az előző példa esetében pl.: CBA, BAC, ACB, ABC, CAB, BCA/.

A különböző osztályozási rendszerekben alkalmazott betű-kombinációkból álló jelzetekre vonatkozóan különböző nézetek harcolnak egymással. Gyakorlati kísérletek arra mutatnak, hogy helyes ha ezek a jelzetek tisztán kiejthetők /pl. Gon, Rur, Liv, Tef, stb./. Ilyen esetekben kerülni kell a kiejtés során összetéveszthető mássalhangzókat /pl. c, ami az angol kiejtésben k és s lehet vagy q stb./, bizonyos egymás után következő betűket, stb. Betű jelzetekkel összetett fogalmak és fogalom bővítések is kifejezhetők.

B.S.

001.815:681.142-523.8

A permutációs-indexelés könyvtári alkalmazása. - /Library application of permutation indexing/ - KENNEDY, R.A. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 3.sz. 1962.jul. 181-185.p.

A Bell Telephone Laboratories vállalat központi könyvtára vállalatuk kutatási jelentéseiről elektronikus adatfeldolgozógéppel permutált indexet készített. Ezt sokszorozították és széjjelküldték a vállalat dolgozóinak. Az indexkötet négy részből áll. Tartalmazza a kutatási jelentések címeinek permutált indexét, a szerzőnevek indexét, a jelentések hivatalos számainak jegyzékét és a jelentést kiadó osztályok listáját. Az utóbbi három index tartalmazza természetesen az első index tételeire való utalásokat is. A permutációs index készítésénél arra törekedtek, hogy a jelentéseknek lehetőleg teljes címét közöljék. Ennek érdekében két újítást alkalmaztak. Az egyik az, hogy 120 betűs sorokat használnak a szokásos 60 betűs helyett. A másik újítás a címeknek recirkulálása, azaz a címnek olyan elhelyezése a sorban, hogy a cím első szava a leköszölt címrész utolsó szavával találkozik. Így a sor teljesen kihasználható, illetve a címből a lehető legnagyobb rész közölhető. Az index előállításához szükséges címleírásokat gépi lyukkártyákon készítik. Ezekről mágnesszalagokra teszik át és így kerül az elektronikus adatfeldolgozógép-

be. Ez 2000 jelentésről a négy indexet 20 perc alatt állítja össze, amelyet gyorsnyomtató berendezés percenként 500-600 soros sebességgel ír le.- Hasonló módszerrel más jegyzékeket, bibliográfiákat is állítanak elő.

O.S.

. 002/540/

Dokumentációs tevékenység Indiában.- /Documentation activity in India/ - KAULA, P.N. - Revue Internationale de la Documentation, 29.k. 4.sz. 1962.nov. 124-129.p.

A dokumentáció először 1928-ban jelent meg Indiában, amikor a madraai Könyvtáros Egyetemen RANGANATHAN erre a területre is kiterjesztette előadásait. Néhány kisebb gyakorlati eredmény után a dokumentáció fellendülését az Indiai Országos Tudományos Dokumentációs Központ /INSDOC/ megalakítása indította meg 1952-ben. Jelenlegi kurrens szolgáltatásai: 1. "Insdoc list of current scientific literature". Kb. ezer folyóirat cikkeinek kéthetenként megjelenő jegyzéke, a Kettőspontos Osztályozás szerint rendezve. Ez a jegyzék előbb jelenik meg, mint a benne feltárt folyóiratok, mivel a lapok tartalomjegyzék-kefelenyomataiból készül. Egy-egy szám 96 oldalon jelenik meg, ezért a jövőben szakosított sorozatokban tervezik kiadni. 2. "Annals of Library Science". A dokumentáció kérdéseivel foglalkozó szakfolyóirat. 3. Fordítási szolgálat. 4. Irodalomkutatások összeállítása. Az Indoc ezenkívül kiadta a délázsiai periodikus kiadványok bibliográfiáját; a délázsiai tudományos folyóiratok központi katalógusát; gyűjti az indiai egyetemeken benyújtott doktori disszertációkat; végzi a FID/CA "Az osztályozás általános elmélete" munkabizottság titkársági teendőit; stb.

Több más szerv is foglalkozik dokumentációs munkával. Különböző szabványokat is kiadtak a dokumentációs munkák egységesítésére. A dokumentalisták oktatásával 1962 óta a bangalorei Dokumentációs Kutató és Oktató Központ foglalkozik.

B.S.

002:615-011:65.012.45

A központi kémiai-biológiai nyilvántartási iroda szerepe a gyógyszeripari vállalatban.- /The Role of a Central Chemical-Biological Records Office in a Pharmaceutical Company/ - GEER, H. - HOWARD, C.C. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 1.sz. 1962.jan. 51-53.p.

A gyógyszeripari kutatás az utóbbi két évtizedben olyan hatalmas lendületet vett, hogy szükségessé vált az eredményeknek, a publikált és publikálatlan adatoknak a vállalaton belüli központi nyilvántartása és az ezekre vonatkozó tájékoztatásnak centralizálása. Így jöttek létre a vállalatok saját adatnyilvántartó és tájékoztató irodái. Ezeknek tevékenységét ismerteti, és a következőket tárgyalja:

katalógusok, indexek /molekulaképletek-indexe, az un. invertált-formula index, vegyületnevek katalógusa, a Chemical Abstracts-ből vett nevek katalógusa stb./; a katalógusokban szereplő adatok, a katalógusok rendje;

a szerkezeti képletek kódolásának módja, rendszerei /a Norton-Opler-, a Wiselogle-, a Wiswesser-, a Dyson- féle kódolás, az egyéni rendszerek stb./;

az adattárolás- és visszakeresés mechanikus berendezései, ezek alkalmazásával kapcsolatos szempontok /az adatszolgáltatás milyensége, gyorsasága, költségkihatások/;

a szerkezeti képleteknek szerepeltetése a mechanizált adattárolóegységeken és rekonstruálásuk a visszakeresés után;

az iroda nyújtotta szolgáltatások.

O.G.

002:615.849

A radiológia dokumentációs kérdései. - Dr.KRESZ Iván - Dr.KOZMA József - Radiológiai Közlemények, 1962. 1.sz. 29-32.p.

002.513.5+001.815:047.1:
681.142-523.8

Műszaki jelentések mély-indexelése. - /Deep indexing technical reports/ - LOGUE, P. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 4.sz. 1962.okt. 215-219.p.

Vegyipari vállalat saját műszaki jelentéseinek elektronikus adatfeldolgozó gép igénybevételével végzett mélyfeltáró indexelését írja le. Az indexelők űrlapokra jegyzik ki a jelentések tartalmának jellemzőit s azokhoz az egyértelműség biztosítása érdekében kapcsolat- és rendeltetés-indikátorokat fűznek. A mély-feltárás érdekében minden tekintetbe vehető jellemzőt kiemelnek /dokumentumonkénti átlag: 23/. A jellemzők hatszámjegyű kódot kapnak, az indikátoroknak szintén számkódjuk van. A jellemzők kódolását elektronikus számítógéppel végeztették. A dokumentációs adatokat lyukkártyákra írják, azokról mágneses szalagra teszik s így kerülnek az adatfeldolgozó berendezésbe /IBM 1401-es gép/. Ez öt indexet állít elő automatikusan: 1. bibliográfiai jegyzéket, mely az azonossági számok sorrendjében a jelentés valamennyi adatát tartalmazza /a jellemzőket és indikátorait is szöveges formában/; 2. szerzőnevek betűrendes jegyzékét a jelentések azonossági számaival; 3. a jelentések saját számainak jegyzékét az azonossági számokkal; 4. a jelentést kibocsátó vállalati szervek jegyzékét az azonossági számokkal; 5. koordinált indexet a manuális információkereséshez. Az indexekhez negyedévenként pótfüzeteket adnak ki és év végén kumulatív kötetet készítenek ugyancsak automatikusan gépi úton.

O.G.

002.513.5+001.815:413.164

Miszaki szavak asszociációs vizsgálatának használata thesaurus készítésénél. - /Use of technical word association test in the preparation of a thesaurus/ - PAPIER, L.S. - CORTELYOU, E.M. - Journal of Documentation, 18.k. 4.sz. 1962.dec. 183-187.p.

Az amerikai haditengerészet egyik üzemében az alábbi módszerrel állították össze az információ visszakereséshez szükséges fogalmak /tárgyszavak/ gyűjteményét:

- szakemberek bevonásával összegyűjtötték a szakterület irodalmában előforduló fogalmakat;
- a fogalmakat a következő 5 kategóriába sorolták: terület /pl. kémia, kromatográfia/; tárgyak /pl. lombik, generátor/; eljárások /pl. nitrálás, halogenizálás/; tulajdonságok /pl. rugalmasság, reakcióképesség/; anyagok /pl. glikol, nitroganidin/;
- megjelölték az egyes kategóriákba sorolt fogalmak szinonimáit, valamint a hierarchikus helyzetüknek megfelelő alsóbb és felsőbb fogalmakat /ezzel elkészült a thesaurus/;
- a fogalom-gyűjteményt ezután az irodalom használói próbálták ki - az egyes fogalmak asszociációs jegyzékének ill. a hozzájuk kapcsolódó fogalmak összeállítása céljából. /Ez a könyvtári katalógusok és indexek "lásd még" utalásaihoz hasonlít./;
- a gyűjtemény egyéb helyein található rokon-fogalmak asszociációs jegyzékének összeállítása után fordított irányu ellenőrzést is végeztek;
- az elemzések azt mutatták, hogy a "terület", "eljárás" és a "tulajdonságok" fogalmai egy közös jegyzékbe foglalhatók, mint főcím-jellegű fogalmak; a "tárgyak és "anyagok" kombinációi pedig az alcím-szerű fogalmak listájába.

B.S.

002.513.5:047.1:681.177

Belső jelentések kódolása a Philip Morris Kutatási Központban. - Encoding internal reports at the Philip Morris Research Center/ - MURRILL, D.P. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 4.sz. 1962. okt. 225-228.p.

Saját kutatási jelentéseiknek mélyfeltárása, nyilvántartása és visszakeresése IBM gépi lyukkártyák igénybevételével. Kollacionálás elvén alapuló rendszert alkalmaznak, melynél a dokumentum témáját jellemző minden fogalom külön kártyát kap. Tehát minden dokumentumhoz annyi kártya készül, ahány fogalmat választanak tárgyának megjelölésére. A rendszert úgy alkották meg, hogy kimerítő, részletes és egyértelmű témamegjelölést biztosítson. Ezért általában nem egyedülálló tárgyszókat alkalmaznak, hanem egymással kapcsolatban levő tárgyszópárokat: a vezérszót és annak értelmezőjét /első és második

tárgyszó/. Mindegyik tárgyszóhoz még egy-egy modifikáló szó fűzhető, ami értelmüket pontosabban körülhatárolja. E két tárgyszó egymással valamiféle viszonyban, kapcsolatban van, ezt is kifejezésre juttatják egy ún. rendeltetés-indikátorral. A kártyán szereplő descriptort tehát öt tényező definiálja, ami már igen pontos meghatározást biztosít. A tárgyszavakat és modifikálókat eredeti formájukban jelölik a kártyába, a rendeltetés-indikátort számkóddal. Rajta van még a kártyán a dokumentum azonossági száma, közreadásának kelte, a vállalat vonatkozó munkaterületének kódja, valamint a dokumentum ama részének megjelölése, amely a kártyán lévő tárgyszókkal jellemzett témarészt tartalmazza. - A szelektálást IBM szortergéppel végzik.

O.G.

002.513.5:54:681.142-523.8

PACIR: a kémiai információvisszanyerés gyakorlati közelítése. -
/PACIR: practical approach to chemical information retrieval/ -
FROME, J. - O'DAY, T. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 4.sz.
1962.okt. 248-255.p.

Az U.S. Patent Office már eddig is több eljárást dolgozott ki a szabadalmi leírások egyes meghatározott kategóriáinak elektronikus adatfeldolgozógépekkel való dokumentációs feltárására, illetve visszakeresésére. Legújabb eljárásuk, a PACIR, kémiai dokumentációs célra készült. Az eljárás megszerkesztésénél érvényesülő szempontok: vegyületek, kémiai eljárások, biológiai adatok stb. tárolása és visszakeresése, tetszés szerint bővíthető szótár, generikus és specifikus keresések lehetősége, különböző típusú adatfeldolgozógépekhez való felhasználhatóság, gépi közreműködéssel végzett kódolás, a témák lépésenkénti közelítése, nem korlátozódik egyetlen tudományszakra, gyakorlatiasság-gazdaságosság. A dokumentum analízise során a témát jellemző szavakat, adatokat aláhúzzák és megfelelő rendeltetés-indikátort fűznek hozzájuk az egyértelműség biztosítása érdekében. Majd átírják gépi lyukkártyákra, és ezekkel állítják elő a dokumentációs fogalmak szótárát. A vegyületek szerkezeti képleteit összetevőkre bontják, egyértelmű betűjellel látják el, és a gép memóriájában tárolják. Igénybevételükkel végzi a gép a szerkezeti képletek átkódolását. Szelektáláskor a vonatkozó dokumentumok azonossági számait adja meg a berendezés. A rendszert kísérletképpen a rovarirtószerek szabadalmi csoportjának anyagára alkalmazták.

O.G.

002.513.5:57:676.815.2

Korrelatív indexelés és visszakereső-rendszer biológiai adatok osztályozásához. - /A correlative indexing and retrieval system for the screening of biological data/ - ELLIAS, A.W. - WARREN, M.R. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 3.sz. 1962.jul. 185-189.p.

Mintegy 10 000 vegyület biológiai hatásainak, vonatkozásainak

nyilvántartására és visszakeresésére szolgáló rendszer. Megszerkesztésénél három szempont dominált: legyen alkalmas különböző kutatási ágak eltérő formában szolgáltatott adatainak átvételére, illetve ki-munkálására; tegye lehetővé a különféle adatok közötti vonatkozásoknak érvényrejtését mind a saját tudományanyagukon belül, mind azo- kon kívül; lehetőleg egyszerű berendezést igényeljen, legyen gazda- ságos a kódolási eljárása olyan szerkezetű, ami biztosítja a gyors munkát. Az adatok osztályozására külön szakrendszert szerkesztettek, amely hét főosztályból áll, s azokon belül háromjegyes jelzetei van- nak. A további alosztások egy betűjeggyel és egy számjeggyel vannak jelölve. A szakjelzet, illetve annak kódja a leképezendő adatok kva- litatív megjelölését adja. A kvantitatív jelleg nyilvántartását úgy oldották meg, hogy adatfelvevő közegül négy soros peremlyukasztású kártyát választottak. Ennek lyukoszlopába négy különböző mélységű hornyolás tehető, amivel az adatok nagyságrendjét ki lehet fejezni. A kártya szövegmezőjében az átkódolt adatok eredeti formában szere- pelnek. A manuális kártyák használatának azonban bizonyos hátrányai mutatkoznak, ezért az egész rendszernek gépi lyukkártyákra való transzponálását tervezik.

O.G.

002.513.002.5:778.14:681.142-523.8

A számítógépek már leképezést végeznek. - /Computers now speak with pictures/ - Systems Management, 3.k. 6.sz. 1962.nov-dec. 30, 31, 33 p.

Az elektronikus adatfeldolgozó berendezésekhez újabb kiegészítő készüléket szerkesztettek /neve S-C 4020 microfilm recorder/, mely a berendezés memóriájában tárolt adatokból kétdimenziós konfiguráció- kat állít elő fotokopikus formában. Vonalas ábrákat, diagramokat, táblázatos összeállításokat, képleteket tud képezni, illetve repro- dukálni. A memóriában tárolt terjedelmes szövegből vagy adattömegből a kívánt adatokat kiválogatva, azokat táblázatba rendezetten adja, vagy azok nyomán grafikont szerkeszt. A gép alkotta konfigurációk egy speciális katód sugárcsőnek a "charactron"-nak ernyőjén jelennek meg. Nagysebességű kamera 35 mm-es mikrofilmre veszi fel azokat, vagy akár 9 x 9" oldalméretű fényérzékeny papírra is rögzíthetők, ami előhi- vás után nagyítást nem igénylő közvetlenül használható képet ad. A be- rendezés arra is alkalmas, hogy a memória tartalmáról szövegoldala- kat állítson elő, illetve bocsásson rendelkezésre microfilm formájá- ban. Teljesítménye grafikonok összeállításakor másodpercenként 12 500 pont, a memóriában tárolt jegyek /betű-, számjegyek, szimbo- lumok/ reprodukálásakor 17 400 jegy.

O.G.

002.513.002.5:778.14:
681.142-523.8

Automatizált microfilm-rendszer. - /Automated microfilm system/-

Systems Management, 3.k. 6.sz. 1962.nov.-dec. 58-59.

Új elektronikus mikrofilmes információtároló és visszakereső berendezés jelent meg az amerikai piacon MEDIA /Magnavox Electronic Data Image Apparatus/ névvel. Tároló egysége kisméretű 5/8"xl 1/4"/filmlap, amelyre két vagy három oldalnyi információs anyag fotokopizálható. A filmlapok tárolókban vannak maradandóan elhelyezve, ahonnan azokat visszakereséskor, illetve olvasáskor vagy másolásakor sem kell kivenni. Ez biztosítja elkallódásmentes megőrzésüket. A tárolt állomány újabb filmlapok készítésével korlátlanul növelhető, mert a berendezés kapacitása igen nagy /százmillió nagyságrend/. Három fő-készülekből áll: felvevő és kódoló, szelektáló és másoló, filmvágó és tároló. A rendszer előnyei: az információsgyűjtemény érintetlensége, naprakész állapotban való tartása, gyors visszakeresés, a ki-szelektált filmlapok leolvashatósága, nagyíthatósága, másolhatósága, az elévült információanyag automatikus kiemelése. A berendezés kiválóan alkalmas grafikus információk /műszaki rajzok, fényképek, térképek/ tárolására és feldolgozására, de ugyanolyan jól használható más jellegű adatok esetében is.

O.G.

002.513.5:681.142-523.8

Egy működő tájékoztató-rendszer fejlesztése. - /The development of an operating information system/ - VAN OOT, J.G. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 4.sz. 1962.okt. 229-234.p.

Peremlyukasztásu kártyákat használó mechanizált tájékoztatási rendszert alapvető jellegének megőrzése mellett elektronikus adat-feldolgozó berendezés alkalmazására dolgoztak át. Az új rendszer is fogalom-koordinációs és ún. invertált indexű. Bevezetése során érvényesített szempontok s elérendő célok a következők voltak: a dokumentumok mély-feltárása, melynél a jellemzők száma nincs korlátozva; - a jellemzők egyértelműsége, amit a hozzájuk fűzött kapcsolat- és rendeltetés-indikátorokkal érnek el; - az értelmezés következetességének biztosítása oly módon, hogy ugyanazon személy végzi a feltárást és visszakeresést. A jellemzők megválasztását előírásokkal szabályozták; így érik el megfogalmazásuk egyöntetűségét. Nagy súlyt helyeznek a jellemzők szótárának gondozására. A jellemzőkből gépi uton "thesaurus"-t is állítottak elő. Ugyancsak gépi uton megszerkesztették a kémiai szerkezeti képletek indexét is. Külön vizsgálatokat végeztek a generikus jellegű információkeresésekre vonatkozólag.

O.G.

002.513.5:681.142-523.8

Elektronikus számítógéppel végzett indexelés és referátum-visszakeresés üzemeltetésének öt éve. - /Five operational years of inverted index manipulation and abstract retrieval by an electronic computer/ - DENNIS, B.K. - BRADY, J.J. - DOVEL, J.A. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 4.sz. 1962.okt. 234-242.p.

A General Electric Co. repüléspropulziós részlegének műszaki tájékoztatási központja 1953-ban az uniterm koordinált indexelési rendszert vezette be. A dokumentumanyag mennyiségének, a feltárás mélységének, a megválaszolandó kérdések sokrétűségének rohamos fokozódása elektronikus adatfeldolgozó gép alkalmazását tette szükségessé. Ezért 1958-ban az IBM 704 gép igénybevételével automatikus információviszszanyerő rendszert építettek ki. Ez is az uniterm koordinált indexelés elvén alapult. A géppel egyidejűleg 99 keresést lehetett végeztetni. A szelektálás eredményét előbb a dokumentumszámok jegyzékével, később a referátumok szövegével adták meg, amelyet szintén ez a gép állított elő. 1960-ban az IBM 7090 adatfeldolgozó gép használatára tértek át, melynek magasabbrendű képességei a tájékoztatási rendszer továbbfejlesztését tették lehetővé. Uniterm-szótárukat 9000-ről 12 000-re emelték; egyetlen menetben 1300 kérdést tudtak megválaszolni; a megválaszolandó kérdések összetevőinek száma korlátlan a korábbi maximálisan 12-vel szemben. További terveik: "thesaurus" típusú uniterm-szótár készítése, a heti gyarapodási jegyzékeknek a permutált index formájában való előállítás.

O.G.

002.513.5:681.177

Eljárás a lyukkártyagépeknek információvisszakereséshez való igénybevételére. - /Verfahren zur Anwendung von Lochkartenmaschinen beim Auffinden von Informationen/ - OROSZ G. - PATAKY E. - Dokumentation, 6.sz. 1962.dec. 170-174.p.

A standard lyukkártyagépekkel végzett információkereső eljárás ismertetése. Az eljárás különlegessége, hogy minden dokumentumhoz, annyi lyukkártyát használ, ahány karakterizánst választottak a téma megjelölésére. A kártyákon a dokumentum azonossági száma és egy-egy karakterizáns szerepel. A jelmező további része olyan adatok tárolására vehető igénybe, amelyek a tájékoztatás intenzívebbé tételét szolgálják ugyan/pl. a dokumentum bibliográfiai adatai/, de a gépi visszakeresés műveletéhez nem szükségesek. Az eljárást úgy szerkesztették, hogy kevés gépfajta igénybevételével legyen lefolytatható, s ezek az általában használatos gépek legyenek. A gépi folyamat két különleges szelektáló műveletet tartalmaz, az egyiket a szorter-, a másikat a kollatorgéppel végezve. Az eljárás közölt folyamatdiagramja lépésről-lépésre adja a műveletek menetét. Az eljárás előnyei: a dokumentumból akárhány karakterizáns jelölhető ki; a meglévő karakterizánson felül bármikor adhatók továbbiak is, tehát a feltárás tetszés szerint mélyíthető; a kártyagyűjteményt nem kell rendbe rakottan tárolni.

021.7:659.24

NAGY Károly: A műszaki propaganda fokozása a Fehérneműgyárban. Ruhaipar, 1962. 6.sz. 28-30.p.

021.7:659.24

Közvetlen kapcsolatot a Feltalálók Egyesületével. - /V kontakte sz obscsesztvom izobretatelej/ - NAZAROVA, G. - BERSADSKAJA, E. - Bibliotekar', 1963. jan. 17-18.p.

A rosztovi terület másfélmillió kötetes /ebből 500 000 műszaki szabadalom, katalógus stb./ könyvtára szoros kapcsolatot tart fenn a VOIR /Feltalálók és Ujítók Állami Egyesülete/ területi szervezetével. A műszaki irodalom népszerűsítésére széles aktivahálózattal rendelkezik, ennek érdekében felhasználja a sajtót, a rádiót és a televíziót; kiállításokat, könyvbemutatókat és olvasókonferenciákat szervez. Lehetőséget teremt az olvasók és a kommunista munkabrigádok találkozáira, kiadványokat jelentet meg munkamódszereikről. A VOIR kezdeményezésére a műszaki fejlesztésben aktív nők számára tanácskozást szerveztek 700 résztvevővel. Évről-évre nő a műszaki lapok olvasókonferenciáinak sikere is. A szerkesztőségek a vállalati műszaki könyvtárak útján terjesztett kérdőívekből is sok értékes tapasztalatot szereznek. A VOIR aktívák részére bibliográfiai tanfolyamokat szerveznek, melyeken elsajátíthatják az irodalomkutatás helyes módszereit. A központ gyakorlattal egybekötött szemináriumokat szervez hálózata könyvtárosai részére, hogy a műszaki irodalmat minden műhelybe, minden dolgozóhoz el tudják juttatni.

B.M.

021.7:659.24

Mérnökök könyvankétja. - /Inzsenerü obszudili knigu/ - MIRNAJA, M. - Bibliotekar', 1963. jan. 18.p.

A penzai gazdasági körzet vállalatainak egyik legfontosabb jelenlegi feladata a termelési folyamatok automatizálása. A területi könyvtár ennek érdekében olvasókonferenciát szervezett, amelyen két penzai mérnök, V.I. KAICSEV és V.A. VINOGRADOV "Teljes gépesítés és automatizálás a textilgépgyártásban" c. könyvét vitatták meg. A konferencia előkészítésében a központi műszaki tájékoztatási iroda, a vállalati műszaki könyvtárak és a tudományos-kutatóintézetek is résztvettek.

A konferencián üzemi mérnökök és technikusok, a tudományos és kutatóintézetek, a tervezőirodák munkatársai, a területi népgazdasági tanács dolgozói és könyvtárosok jelentek meg. Megvitatták a textilgépgyártás komplex gépesítésének és automatizálásának kérdéseit, érdekes adatokkal egészítették ki a könyvet, úgy értékelték, hogy az igen hasznos és időszerű az általános gépgyártás szempontjából is. Az egyik szerző - VINOGRADOV - válaszolt az olvasók kérdéseire, majd a penzai könyvkiadó igazgatója ismertette az 1963. évi kiadói tervet. Befejezésül a résztvevők a könyvtár egyes osztályainak munkájával és az olvasótermekkel ismerkedtek meg.

B.M.

025.135

Könyvtári információvisszanyerési program. - /Library information retrieval program/ - KORIAGIN, G. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 4.sz. 1962.okt. 242-248.p.

Rakéta- és űrhajózástechnikai vállalat információtároló és visszakereső rendszerét mutatja be. Korábban tárgyszavas dokumentum-feltárást végeztek, kartonkatalógusokat készítettek és uniterm-rendszerű manuális visszakeresést alkalmaztak. A munkálatok meggyorsítása és egyes fázisainak automatizálása érdekében a következő gépeket vezették be: Flexowriter-írógép, mely a címleírással egyidejűleg lyukszalagot készít arról; lyukszalag-lyukkártya-konverter, mellyel a lyukszalagon lévő szöveg automatikusan lyukkártyákra tehető át, hogy bemenetül szolgáljon az adatfeldolgozógépbe; elektronikus adatfeldolgozó berendezés /IBM 7090, illetve IBM 1401 típusú/. A gépek beiktatását követően a munkában három alrendszert alakítottak ki. A bibliográfiai alrendszer keretén belül automatikusan állítanak elő öt katalógus számára kártyákat, a manuális visszakereséshez uniterm-kártyákat, gyarapodási jegyzékeket; címleírásokban a gép által talált hibák jegyzékét; statisztikai táblázatokat a termelt kártyamennyiségről. A szótár-kezelő rendszer az uniterm-ek szótárát gondozza, fejleszti. A vezérszavakat gépi lyukkártyákra irottan tárolják, és időről-időre új uniterm-szótárt állítanak elő az adatfeldolgozógéppel. A tájékoztató-rendszer egyrészt ún. szelektív tájékoztatószolgálatot tart fenn. Az adatfeldolgozó gép automatikusan készít az érdeklődőknek a tárgykörükbe vágó anyagról megcímzett válaszlevezőlapszerű értesítéseket, melynek visszaküldött szelvényén nyilvánítható a dokumentummal kapcsolatos igény. Másrészt kívánatra automatikus információvisszakereséseket végeznek s az eredményt kártyákon vagy jegyzékbe-foglaltan adják. Az IBM 7090 gép egyszerre 100 információkeresést tud lefolytatni; keresőtéljesítménye 150 címleírás másodpercenként.

O.G.

025.173.1:681.177

Automatikus folyóirat irónyítás IBM lyukkártyák alkalmazásával. - /Automatic journal routing using IBM Punched cards/ - RIGGLE, S. - Special Libraries, 53.k. 9.sz. 1962.nov. 537-540.p.

Egy nagy iparvállalat központi könyvtára és ennek egy fiókja a folyóiratok újonnan beérkező számaint rendszeres szolgáltatásként körözi az alkalmazottak között. Mivel mind a folyóiratoknak, mind az érdeklődőknek száma jelentős /az előbbi mintegy kétezer, az utóbbi tizenötezer fölött/, a folyóiratszámok forgalmát gépi módszerek igénybevételével szervezték meg. - A könyvtárak a kurrens folyóiratokról sokszorosított jegyzéket adnak ki, és azt a vállalat alkalmazottainak névreszólóan megküldi. Mindenki megjelöli az öt érdeklő folyóiratokat, és a jegyzékeket visszaküldi a könyvtárnak. Ezek nyomán két gépi lyukkártyasorozatot készítenek. Az egyik a folyóiratok ada-

taít tartalmazza /azonossági szám, rövidített cím, megjelenési gyakoriság, a példány megjelölése a több példányban rendelt folyóiratoknál/, a másik az olvasó kártyája, melynek rovatai: a folyóirat azonossági száma, olvasó neve, munkahelye, annak megjelölése hányadik helyen következik a folyóirat olvasói között stb. E kártyagyűjtemények segítségével gépi uton automatikusan állítják elő az említett folyóiratjegyzékeket; továbbá a folyóiratkisérő szelvényeket, amelyeket a folyóiratok címlapjára ragasztanak s amelyeken az olvasók nevei szerepelnek a továbbítás egymásutánjában; valamint nyilvántartási jegyzékeket a forgalom ellenőrzésére. A gépi műveleteket a vállalat könyvelési osztályának standard IBM lyukkártyagépekből álló gépparkja végzi.

O.G.

025.4:621-52

BÁTORI Ferenc: Automatizálás /szabályozás és vezérlés/ fogalmainak nemzetközi osztályozó rendszere. - Gyapjuipari Szemle, 1962. 4.sz. 39-43.p.

027.082:5/6/420/

Utmutató az Országos Tudományos és Műszaki Kölcshöz Könyvtárhoz. /Plain man's guide to the National Lending Library for Science and Technology/ - URQUHART, D.J. - Library Association Record, 64.k. 9.sz. 1962.szept. 319-322.p.

Az 1962-ben létesített egyelőre 4 épületből álló könyvtár van. Az épületeket folyosók kötik össze, amelyekben egy szállítószalag hordja az anyagot. Az 1.sz. épület búszkesége egy Telex-gép és egy falba épített két oldalról használható index-katalógus, amely egyben olvasói és szolgálati katalógus. A 2.sz. épületben, ahol a kölcsönzési munkálatok folynak /kb. heti 3000 igényt elégitenek ki/, tárolják a leggyakrabban használt 1500 periodikát. Itt található a nagy kapacitású Xerox Copyflo gép is. A 3.sz. épületben tárolják orosz nyelvű állományukat, amely Nyugat-Európa legnagyobb orosz nyelvű szakirodalmi gyűjteménye. A fordításokat együtt tárolják az eredeti anyaggal. Könyvállományuk tulsullal orosz nyelvű, mert ezidáig még nem került sor egyéb külföldi könyvanyag rendszeres beszerzésére. Mikrofilmállományuk Anglia legnagyobb gyűjteménye, amely főleg az USA-ból beszerzett PB reportokat és oroszról fordított cikkeket tartalmaz.

Állományuk javarészét a Science Museum Library-tól kapták, és idővel át fogják venni az egész angol nyelvű állományt is, úgy hogy 1962 közepétől már a Science Museum Library kölcsönzési igényeit is el tudják látni. Ezzel kapcsolatosan széleskörű fotoszolgáltatást indítanak el.

Az ortodox könyvtári szemlélet katalógusokat hoz létre, de az

NLI szerint a katalógusok képtelenek a könyvtári funkciók betöltésére. A katalógust egyetlen könyvtár sem tudja "naprakész" állapotban tartani; a raktári állományt katalógushoz való kötöttség esetén nem lehet mozgatni; az érdeklődőnek nem lehet felvilágosítást adni egy bizonyos címre vonatkozóan, mintán minden cíkről nem készülhet katalóguskarton.

Fentiek figyelembevételével az NLI nem készített állományáról egy mindent felölelő katalógust. T.i. a raktári katalógust a raktári szakrend pótolja, átfedések esetén többes példányokat szereznek be. Könyvek esetében a rendelések előtti behasonlító munkát mellőzni tudják, mert csak kurrens nemzeti bibliográfiákból dolgoznak, és itt eleve kiküszöbölődik a többszöri megjelenés. Régebbi anyagot csak gyakran keresett periódikák esetében szereznek be, vagy ajándékba kapnak. A többször példányok tárolása egyébként nem zavarja őket, mert elegendő raktári férőhellyel rendelkeznek. Jelenleg csak az orosz nyelvű könyvekről és periódikákról adnak ki jegyzéket, holott Hollerith-lyukkártyagép birtokában egyéb mechanikus rendszerezési jegyzékeket is készíthetnének beszerzésre kerülő 18 000 periódikáról. A jelenlegi mechanikus rendezési jegyzék csak beszerzési, ill. elszámolási célokat szolgál. A katalógusok helyett az indexeket tartják a felvilágosítás elsőrendű eszközének.

Véleményük szerint, ha kell egyáltalán katalógus, az legyen gépi uton előállítva, mert az általános, óriásmérvű technikai fejlődést a könyvtári feldolgozó technika fejlődése is kell hogy kövesse.

D.É.

028.002.5:621.389

Optikai letapogató berendezés. - /Optical scanner/ - Systems Management, 3.k. 4.sz. 1962.aug. 50.p.

Az IBM cég olyan leérzékelő-berendezést szerkesztett, mely az alfabetum betűit, a számjegyeket és még hat más jeget, illetve ezekből összeállított szöveget tud leolvasni. A berendezés neve IBM 1428 alfanumerikus optikai olvasógép. A készülék nyomtatott vagy gépirott jegyeket olvas. Az olvasott szöveget közvetlenül juttatja be az IBM 1401 számítógép memóriájába nagysebességű adatfeldolgozás céljából. Az olvasás művelete úgy történik, hogy a jegyek képei nyomán létrejövő fényimpulzusokat elektromos impulzusokká alakítja, amelyeket azután összevet a saját logikai mintáival, és így állapítja meg a leolvasott jegy minőségét. Az IBM cég már korábban szerkesztett egy számjegyeket olvasó gépet; a jelenlegi készüléket abból fejlesztették ki. Az új gép teljesítménye másodpercenként 480 jegy elolvasása. A szövegolvasáson kívül érzékelni tud az eredeti szövegben ceruzával vagy tintával eszközölt megjelöléseket is. - A gépnek a dokumentációs anyagfeldolgozás szempontjából is nagy a jelentősége.

O.G.

048.1:53
048.1:621.039

A nukleáris irodalom növekedése 1945-60 között, különös tekintettel a referáló szolgáltatásokra. - /The development of nuclear literature in the period 1945-60 with special reference to abstracting services/ - CHORHERR, R. - Revue Internationale de la Documentation, 29.k. 4.sz. 1962.nov. 117-123.p.

Az atomtechnikai irodalmat rendszeresen referáló jelentősebb lapok 1960. évi számainak áttekintése az alábbiakat mutatja:

lap címe	1 9 6 0			
	évfolyam	kivonatolt folyóiratok száma	közölt referátumok száma	ebből atomtechnikai
Physics Abstracts	63	800	21 407	33 %
Bulletin Signalétique	21	3682	117 962	8223
Physikalische Berichte	39	578	14 843	20 %
Nuclear Science Abstracts	14	565	26 514	100 %

A fenti és egyéb tekintetbe jövő referáló szolgálatok részletes ismertetése nem tér ki a Szovjetunióban megjelenő Referativnűj Zsurnál esirányu munkájára.

B.S.

323.332:659.24

Szakmunkások műszaki tájékoztatása. - VEG Lászlóné - Pártélet, 1962. nov.-dec. 11/12.sz. 140-142.p.

541.61

Algoritmus a kémiai neveknek átalakítására molekula-képletekké. - /An algorithm for translating chemical names to molecular formulas/ - GARFIELD, E. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 3.sz. 1962.

Eddig nem volt olyan rendszerezett eljárás, amellyel egy vegyület molekula-képletét annak összetételét feltüntető nevéből meghatározni. Ez a művelet azonban eddig sem volt teljesen ismeretlen. Ha egy kémikus meghallotta egy vegyület nevét, gondolatban részleteire bontotta, és az ismert részletekből visszakövetkeztetve igyekezett a molekulaképletet megalkotni. Ez a művelet annál nehezebb, minél több és többféle alkotóból tevődik össze a vegyület neve.

Szükség van tehát oly előírásokra, amelyek segítségével megállapítható a kémiai nevek alkotóinak mibenléte. A IUPAC és a Chemical Abstracts nomenklatura-előírások nem felelnek meg e célnak, mert éppen fordított műveletekre vannak szánva, azaz a vegyület nevének a szerkezeti képletből való megalkotására. A feladat úgy oldható meg, hogy a vegyületek neveit kb. szótagnyi részekre /morfémákra/ bontjuk, amelyeknek saját kémiai értelmük van, továbbá meghatározott kémiai számítási értéket képviselnek, és más morfémákhoz való viszonyuk rögzített. A morfémákról szótárszerű gyűjtemény állítandó össze, mely ezeket a jellemzőket tartalmazza. A vegyület-elnevezés morfémákra bontásának mechanikus műveletté tétele céljából a szerző 8 lépést tartalmazó algoritmust szerkesztett. Ennek alkalmazását több példával illusztrálja.

O.G.

651.838.4

SIKLAKI István - HERNÁDI Lajos: A műszaki adatok gépi feldolgozása a gépipari vállalatok korszerű vezetésének alapja.- Ipargazdaság, 1962. 11.sz. 14-18.p.

651.928

A TDCK kompakt rendszere.- /The TDCK-compact system/ - KOEKKOEK, M.
- Journal of Documentation, 18.k. 4.sz. 1962.dec. 176-182.p.

A holland Hadügyminisztérium Műszaki Dokumentációs és Tájékoztatási Központja /TDCK/ információ visszakeresés céljára az alábbi rendszert alkalmazza:

- 8000 fogalomból álló kifejezés-gyűjteményt használ a dokumentumok osztályozására.
- A tárgyszó fogalmakat átkódolja két betűből és köztük elhelyezett számokból álló jelekre. Az ABC 26 betűjének és az 1-12 terjedő számoknak kombinációjával 8112 kódjelet /fogalmat/ tud így kialakítani. /Pl.: A2B, Z12Z/
- Az egyes fogalmakat kifejező kódjeleket kettébontva alkalmazza vizuális lyukkártyákon. /Pl.: Az A2B kódjel felbontása - A2, 2B./ Ilyen formán 624 kártyán tudja kifejezni a 8112 kódjelet.
- Az egyes dokumentumok tartalmát átlag 9 fogalommal /kódjellel/ fejezik ki.
- A tárgy-fogalmaknak - ill. kódjeleknek - megfelelő vizuális lyukkártyákon elektromos lyukasztóval jelölik meg a vonatkozó dokumentumok számát. /A gép egyidejűleg 9 fogalomnak megfelelő 18 kartont lyukaszt./ A vizuális lyukkártyákon 20 000 dokumentum számát lehet elhelyezni.

- Visszakeresésnél a vonatkozó kódjelek vizuális kartonjainak átvilágítása révén megkapják a megfelelő tartalmu dokumentumok számaikat.

B.S.

655.4/.5

Veszélyben a könyv.- /Books in peril/ - WILLIAMS, R. - Library Association Record, 65.k. 1.sz. 1963. jan. 3-10.p.

A felnőtt lakosság körében az utolsó 10 esztendőben megnövekedett olvasási készség a könyvkiadásban létrehozta a "puha-kötésű" könyv típusát, és az olcsó, de jó és szép könyv könyvkiadói problémáit.

A könyvkiadás terén ma a mult század végi ujságkiadási állapotok találhatók: sok kiadó, sokféle könyv. De már elkezdődött az a folyamat, amely az ujságkiadás képét e századra megváltoztatta: nagy vállalkozások kialakulása, féleség csökkenése és a példányszám növelése. Anglia könyvkiadásában, amelyet a kismennyiségű, minőségi kiadás jellemzett, megindult a kiadók vállalatává tömörülése. Ez a jelenség felidézti azt a veszélyt, hogy kevés ember dönt a művészi kivétel, gondolati tartalom és a kereskedelmi szempontok felett. Az eladás "gyorsasága" is most kezd jelentős faktorrá válni, azaz csak olyan könyvet érdemes kiadni, aminek az eladása 20 évre biztosított. A népszerű könyveknél /amely magában foglal szinte minden puha kötést/ csak olyan jelenik meg, amelyik 3-4 hónap alatt elfogy. Felbomlóban van az arány az irodalmi értékű, és aktuális, sekélyesebb művek száma között az utóbbi javára, amely könnyebben eladható. E jelenség általánossá válása esetén nagyon jól átgondolt kiadói politikára van szükség.

Könyv Tanács létrehozását sürgeti könyvkiadók, kereskedők, szerzők, könyvtárak részvételével, amely első sorban felmérné a jelenlegi helyzetet és megteremtene a könyvadás olyan megfelelő szervezetét, mint amelyet a könyvtárak képviselnek a könyv- és kölcsönöztes terén.

D.E.

655.4/.5/52/

A háboru utáni kiadói irányzatok Japánban.- /Postwar publishing trends in Japan/ - FURUYA, NATSUKOI Y. - The Library Quarterly, XXXII.k. 3.sz. 1962. jul. 208-222.p.

A cikk rövid történeti áttekintést nyújt az első nyomdatérmekek megjelenésétől a 20. századra kialakult kiadói tevékenységig, amelyet korszakokra bontva elemez.

A modern értelemben vett japán könyvkiadás kialakulása az 1920-

1930-as évek közé esik, amikor is már 335 kiadóvállalat működött. A 40-es évekre a meglévő és szerteágazó kiadói tevékenységre az állami kontrol alá vonás, és a nagy, tőkés vállalatok kialakulása jellemző. A legfontosabb kiadók katonai kézbe kerülnek, háborus propagandát publikálnak, a kisebb kiadók tönkremennek.

Az 1945-1960 közötti években az olvasói érdeklődés a szépirodalom, a szórakoztató és a baloldali irodalom felé fordul. Az 1952-ben hozott gyermekkönyvtári törvény megnöveli az ifjúsági irodalom számát. Általában nő az ujranyomások és csökken az új művek száma. Nem szokatlan egy-egy mű 280 000 példányszáma sem. Ennek ellenére 1945-ben 24 541 művet adnak ki. A kiadott könyvek 90 %-a a nagy kiadók gondozásában lát napvilágot. 1960-ban bevezetik a "könyvcoupon" az olvasás iránti érdeklődés növelésére. Komoly nehézség a papírhány, amely a kis kiadókat tönkreteszi. Nagy kiadók a haszon növelésére kevés művet adnak ki nagy példányszámban.

Az 50-es évek jellemző kiadói terméke: a z s e b k ö n y v , amely a műveltség növelését célozza, olcsó áron elérhető; továbbá a m a g a z i n o k , amely 1959-ben "hangos magazinná" fejlődött a lemez mellékletek révén. A rádió és televízió komolyversenytársá válik.

Az un. jó könyvek terén is tapasztalható fejlődés. 1957-ben a legnagyobb 20 kiadó közül 5 akadémiai és szakkönyvek kiadásával foglalkozott.

A háboru előtti évekhez képest jóval nagyobb a kiadói szabadság. A kiadók és a közvélemény az állami beavatkozástól a kiadói tevékenység jelentős fejlődését várja.

D.É.

659.24/.25

Az adattárak, mint a tájékoztatási folyamat részei. - /The data compilation as part of the information cycle/ - GOVE, N.B. - WAY, K. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 3.sz. 1962.jul. 179-181.p.

A kutatóknak sokszor van szükségük adatkompilációkra azaz olyan forrásokra, amelyek bizonyos adatokat összegyűjtötten tartalmaznak. A szakmai tájékoztatásnak ezekre is ki kell terjednie. A kutató akinek valamilyen adatgyűjteményre szüksége lenne, vagy egyáltalában nem is sejti, hogy ilyesmi van, vagy ha esetleg annyit tud is, hogy a szükségelt adatkompiláció létezik, de adatai ismeretlenek előtte; ha viszont adatait is ismeri, akkor sejtelve sincs arról, hogyan és hol juthat hozzá. Tehát a kutató rá van utalva az adatkompilációk ismeretében jártas dokumentalista utbaigazítására. De nem is könnyű az adatkompilációkat megtalálni. A legkülönbözőbb publikációkban vannak elrejtve. Fellelhetőségük megkönnyítése és használatuk előmozdítása érdekében a következők javasolhatók: Leírásukat és lelőhelyüket közlő mutatók szerkesztendők, adatkompilációkat közreadó speciális folyóiratokat kellene létesíteni: a referáló folyóiratok szerkesztőit

fel kellene kérni, hogy lapjaikban feltűnő módon hívják fel az olvasók figyelmét az olyan dokumentumokra, amelyekben adatkompilációk szerepelnek; az információvisszanyerő eljárásokat adattárak vissza-keresésére is alkalmassá kell tenni; az adattárak megjelentetése előmozdítandó minden olyan szakterületen, ahol erre szükség van; szabványosítani kell az adattárak stílusát, formáját; kívánatos volna minőségi szabványokat létesíteni az adattárak minősítésére. Az információvisszakeresés jelenleg dokumentumok megtalálására irányul. Ugy kell továbbfejleszteni, hogy adattárak fellelhetőségét is biztosítsa.

O.G.

659.24:323.37:62

A szakemberek információ-igénye változásainak okairól. - /Reasons for the variations in the information needs of scientists/ - MOTE, L.J.B. - Journal of Documentation, 18.k. 4.sz. 1962.dec. 169-175.p.

Információ igény szempontjából a szakemberek három kategóriába oszthatók:

1. akik egyetlen témán belül dolgoznak /pl. elektronika, spektroszkópia/, s akiknek szükséges irodalma jól szervezett, körülhatárolt;
2. akiknek a munkaterülete szélesebb /pl. a kenőanyagok alkalmazásával foglalkozó vegyésznél: kémiai és fizikai vonatkozások/, és akik részére az irodalom kevésbé világosan szervezett és áttekinthető;
3. akiknek munkája még több és különböző témákra terjed ki, és a vonatkozó irodalom jóformán egyáltalán nem jelentkezik szervezetten.

Ennek megfelelően a megjelent irodalom hozzáférhetősége és áttekinthetősége fokozatosan egyre nehezebb /a 2. és 3. kategóriában/, és az ilyen szakemberek aránylag több információs igénnyel lépnek fel.

A Shell cégnél végzett ilyen irányú vizsgálatok ezt a tételt az alábbiakban igazolták:

kategóriák	1	2	3
szakemberek száma	73	94	11
információkérések száma	105	342	220
információ: személy	1,4	3,6	20,0

Az elméleti és gyakorlati megfigyelésekből következik, hogy olyan intézményeknél és vállalatoknál, ahol a szakemberek /ill. azok tulajdonképpeni többsége/ az 1. kategóriába tartozik, inkább könyvtárra van szükség, mint tájékoztató szolgálatra; ahol viszont a többség a 3. kategóriába sorolható, ott a tájékoztatásnak előtérbe kell nyomnia a könyvtári munkával szemben.

B.S.

659.24:658.28

A gyár becsületéért. - /Za cseszt' fabricsnoj marki/ - VANJUSEVA, T. - Bibliotekar', 1962.nov. 10-11.p.

A Nehézgépipari Elektromos Acéltüzem Műszaki Könyvtára a termelés minőségének rendszeres emelése érdekében egyetlen év alatt /1961/ 300 különféle termelési tájékoztató bibliográfiát állított össze, amelyek jelentős hányada éppen a minőség javításával foglalkozik. 1962-ben több mint 500 résztvevővel konferenciát tartottak a gépek minősége, megbízhatósága és tartóssága javításának céljából. Ez alkalommal a könyvtár dolgozói kiállítást állítottak össze több száz brosúrából, szovjet és külföldi szakfolyóiratból, express információkból stb. Igen nagy érdeklődést keltett ez a kiállítás, a konferencia résztvevői élénken tanulmányozták annak anyagát. Amikor egy-egy gyár termelésében hibák mutatkoznak, az üzemi könyvtár dolgozói kérdésekkel ostromolják a nagy moszkvai könyvtárakat, és segítségükkel leküzdik a selejtet. A legkülönbözőbb formákat ölti a könyvtáraknak az a küzdelme, amelyet a gyár becsületéért vívnak.

Hiba, hogy a könyvtárak propagandája néha túlságosan általános, nem elég konkrét. Feladat: a könyvtárak a maximális segítséget nyújtásuk üzemi munkájukhoz.

M.É.

686.846

LUKÁCSKÓ Sándor: Az új típusú "ARITMA" alfanumerikus lyukkártya-gépek rövid ismertetése. - I.r. - Ugyviteltechnika, 1962. 11.sz. 410-416.p.

77:026/027/6/

Dokumentum másoló szolgálatok a Szaharától délre eső afrikai könyvtárakban. - /Document reproduction services in libraries in Africa South of Sahara/ - SPOHR, O.H. - Revue Internationale de la Documentation, 29.k. 4.sz. 1962.nov. 130-136.p.

A Szaharától délre eső afrikai államoknak az elmúlt évtizedben megalakult könyvtárai közül sok azonnal foto-másoló berendezéseket is üzembe helyezett olvasói részére. Míg 1949-ben csak 48 ilyen fo-

to-szolgálat működött, addig 1961-ben már 194. Különösen számottevő fejlődés tapasztalható Középkelet és Nyugat Afrika országaiban, amelyekben a 40-es évek elején még semmifajta hasonló technikai berendezés sem volt található. A reprográfiai munka legnagyobb részét a könyvtárközi kölcsönzés keretében végzett helyi napilapok mikrofilmezése képezi.

Eredményes kezdeményezések történtek az írógép, a fényképezés és a kis offszet berendezések kombinációjával, ami a jövőben igen használható eljárásnak látszik példányzámu művek többszörözésére.

B.S.

778.14

SOLYMOS Ede: Mikrofényképezés.- Foto, 1963. 2.sz. 86.p.

Házilag készíthető üvegszorító szerkezet könyvek részére.

778.14

A visszaadási élesség vizsgálata a másolási és sokszorosítási eljárásoknál.- /Prüfung der Wiedergabeschärfe von Kopier- und Vielfältigungsverfahren/ - FRANK, O.- Reprographie, 6.sz. 1962.nov. 131-132.p.

Egy modern másoló vagy sokszorosítógép kiválasztásánál fontos szerepe van a visszaadási élességnek, még az 1:1-es mérték esetében is. A mikrofilm használatánál, ahol erős kicsinyítéssel dolgoznak, ez különösen figyelemreméltó szempont.

Az élesség nem csak az eredeti dokumentum, hanem a felvevő objektív minőségétől is függ. Ez az élesség különböző gépeknél más és más. Az összehasonlítást helyes mindig egy és ugyanazon mérték szerint készíteni. Erre a célra próbalapot szerkesztettek, amely a mikrofilm olvasókészülékek vizsgálatára is szolgál. A próbapon a különböző normál formátumok arányában növekvő próbafigurák vannak, melyek segítségével és a feltüntetett számjegjelöléssel a megfelelő kicsinyítés mértéke pontosan kiszámítható. Ha a próbalapokról felvett készitünk és azt visszanyagytjuk, kiűtköznek az esetleges hibák, melyek számtalan tényezőtől függhetnek. Ezért helyes, ha minden film elején és végén ezt a próbatablát lefényképezik.

Azonban nemcsak a mikrofilm technikában használhatjuk ezeket a próbalapokat, hanem a különböző kontakt másolási és sokszorosítási eljárásoknál is. Ha egy átviteli láncot készitünk oly módon, hogy a próbalap felvétele után különböző másolási, nagyítási, nyomási eljárásokat végzünk, és a végeredményt az eredetivel összehasonlitjuk, érdekes képet nyerhetünk az egyes eljárások esetleges hibáinak felfedéséhez.

G.A.

778.14:659.24

Mikrofilm-kártya mint tájékoztatási eszköz egy űrkutatási ügynökségnél. - /Microfilm card as information medium for space agency/-
WAITE, D.P. - Systems Management, 3.k. 6.sz. 1962.nov.-dec. 27-29.p.

A National Aeronautics and Space Administration műszaki tájékoztatási központjába évente mintegy 25-30 000 kutatási jelentés érkezik. A központ ezt az anyagot referálja, indexeli, jegyzékekbe foglalja, tájékoztatást, irodalomkutatást végez belőle, valamint sokszorosítva megküldi az érdekeltektől. A riportokról 5" x 8" méretű mikrofilm-kártyákat készítenek. A kártyák felső peremén a bibliográfiai adatok szerepelnek közvetlenül olvasható formában. Alatta 6 sorban 13-15 oldal fotokópiája helyezhető el. Tehát a mikrofilm-kártya kapacitása 78 oldal. Mivel a jelentések átlag 50 oldal terjedelműek, ritkán igényel valamelyik dokumentum egynél több mikrofilm-kártyát. - Az előállítás munkamenete azzal kezdődik, hogy a riportot szokásos módon 35 mm-es filmszalagra mikrofilmezik. A kész szalagot dokumentumonkénti csikokra, majd ezeket filmkockákra vágják. Egy-egy riport filmkockáit megfelelő keretben egymás mellé illesztve összeállítják a mikrofilm-kártya "eredetijét". Erről 5" x 8" méretű felvételt készítenek, amelyről kontakt-másolással készülnek a mikrofilm-kártyák. Utolsó művelet a közvetlenül olvasható adatok felvétele a mikrofilm-kártya homlokára. - Évi forgalmuk felülmúlja az 1 200 000-et.

O.G.

778.14:744.8

Műszaki rajzok és rajztárak értékelése különös tekintettel a mikrofilmezésre. - /Bewertung von technischen Zeichnungen und Zeichnungsarchiven insbesondere im Hinblick auf die Mikroverfilmung/-
van LAAK, H. - Reprographie, 6.sz. 1962.nov. 127-130.p.

A műszaki rajzok és rajztárak értékelése akkor jelent problémát, ha ezeket pl. tűzkár ellen akarjuk biztosítani. Értékelési egységnek ilyenkor az A/4 formátumot tekinthetjük. Mivel a rajzok A/0 és A/4 méretek között készülnek, a költségeket A/4-re kell átszámítani.

Az előállítási költségek nagyon sok tételből tevődnek össze; pl. személyzet, helyiség, gépek, anyagok stb. Az összes költségek megállapítása után a rajzok mennyiségét kell felmérni. Ehhez az szükséges, hogy a rajzok méret szerint legyenek raktározva. Ha az egyes méretű rajzok mennyiségét megállapítottuk, erre több lehetőség van/ akkor a kapott eredményeket átszámítjuk A/4-es formátumra.

A rajzok újra-előállításának értékelésénél fontos szerepe van a mikrofilmezés szempontjainak. Mivel a mikrofilmezéssel történő újra-előállítás költsége csupán 4-8 %-a az eredeti rajzok előállítási költségének, a biztosítási díjak is eszerint igazodnak.

Érdekes összehasonlításra ad alkalmat, ha az újra-előállítási

költségeket összehasonlítjuk rajz vagy mikrofilm útján történő újra-előállításal és tekintetbe vesszük az előállítási időt is. A cikkben szereplő táblázatok jól szemléltetik ezeket az összefüggéseket.

G.A.

778.14:744.8

Felismerések és problémák mikrofilmen történő rajzarchiválásnál. - /Erkenntnisse und Probleme in der Zeichnungsarchivierung auf Mikrofilm/ - FRANK, O. - Reprographie, 2.k. 7.sz. 1962.dec. 161-164.p.

Hosszu ideig tartó viták eldőntötték, hogy rajzarchiválás céljaira egyaránt használhatók a 16, 35 és 70 mm-es filmek. Az újabban alkalmazott A/4-es méret felvehető nagyformátumú felvevőgépekkel, vagy mikrofilmről utólagos nagyítással is készíthető.

Különböző méretű rajzokhoz más-más méretű filmet használnak, a szerint, hogy a film archiválási vagy visszanyagítási célt szolgál. Egy megoldatlan probléma: milyen negatív biztosítja a legjobb visszanyagítási lehetőséget. A túl kemény gradációjú negatív nem olyan előnyös, mint egy laposabb negatív.

Ha a mikrofilmeket nemcsak archiválási célból raktározzák, hanem nagyítások is készülnek belőlük, akkor a mikrofilmek élességével szemben fokozott igények merülnek fel. A jó eredmény eléréséhez segítséget nyújt egy minta negatív készítése, melyhez a többi negatívok behasonlíthatók.

A rajzok minősége fontos tényező a reprodukálásnál, rossz ceruzarajzok és kis betűk kerülendők. 3 mm-es betűk 20-szoros kicsinyítés mellett még olvashatók, 2 mm-es betűk olvashatósága már bizonytalan.

G.A.

778.148

KASSAY Arthur: Mikrofilm olvasó berendezések. - Finommechanika, 1962. 11.sz. 321-326.p.

778.148

Egy kifizetődő szakterület: a mikrodokumentáció. - /Ein lohnendes Spezialgebiet: Die Mikrodokumentation/ - GÖBBEL, J. - Photo-Technik und -Wirtschaft, 14.k. 1.sz. 1963.jan. 22-23.p.

A mikrodokumentáció kulcsa és a dokumentalista szemüvege: a leolvasó készülék. Az univerzális leolvasó kialakulását gátolja, hogy igen sokféle, különböző méretű és kicsinyítésű mikrofilm, mikrokártya

Figyelőszolgálat

van forgalomban.

Igen fontos, hogy a mikromásolatok olvasására alkalmas készülékek meggátolják a film erős felmelegedését és kiszáradását.

Az utóbbi években népszerűvé váltak az olyan leolvasókészülékek, amelyek egyúttal gyors másolatok /papir nagyítások/ készítésére is alkalmasak. /Pl. Filmac 100, NDR-Goebel-Huygens készülék stb./ A tapasztalat azt mutatja, hogy az ily módon készülő gyors másolatoknál a minőség nem játszik fontos szerepet, csupán az olvashatóságot kell biztosítani.

B.S.

